

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

I יום הכפורים

ויקרא אחרי מות טז,ב ויאמר ה' אל-משה דבר אל-אֶהָרֶן אֶחִיךָ

ואל-יבא בכל-עת אל-הקדש מבית לַפְרֹכֶת

אל-פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶן וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכַּפֹּרֶת:

לימוד המתחיל מ- **תורה שלמה (כא) אבות דרבי נתן פ"ב ה"ג** אבל מסיק מאד"נ מסקנה נוספת. **ויאמר ה'** – קדמא ואזלא **אל-משה** – רביע, כעין כלל מלמד על ארבעה דברים שעשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום. ובכולם עשוי היה להיות גם מאמר מפי הגבורה שמשמעו היה שכיון שעלה בדעתו של משה לעשות דבר מסוים אז היה גם מאמר מפי הגבורה שצווהו כך.

(א) לפני מתן תורה המקום צווהו על שני ימי פרישה ומשה הוסיף לבני ישראל יום שלישי לפרישה מאשה ונמצאו מקבלין תורה בטהרה.

(ב) משה עצמו מדעתו פירש מן האשה והסכימה דעתו לדעת המקום. ורבי יהודה בן בתירא אומר שנאמר לו מפי הגבורה לפרוש ועל כך פירש מאורי אור ע"פ תוס' בשבת פז,א כי משה נתן דעתו לפרוש מן האשה ולכן נאמר לו מפי הגבורה לפרוש מן האשה ושפיר שייך למימר והסכימה דעתו לדעת המקום.

(ג) ושבר את הלוחות והסכימה דעתו לדעת המקום. ורבי יהודה בן בתירא ועוד תנאים אומרים שנאמר לו מפי הגבורה לשבור, ומתרג' מאורי אור כי בשבת פז,א דרשו מאותם נימוקים שמרע"ה עשה מדעתו וכן יוצא ע"פ נוסח הגר"א.

(ד) פירש מאהל מועד והסכימה דעתו לדעת המקום. והמקור לכך במקרא (**ויקרא אח"מ טז,ב**) **ואל-יבא בכל-עת אל-הקדש** אמר ומה אהרן אחי שמשוח בשמן המשחה ומרובה בגדים ומשתמש בהם בקדושה, אמר לו הקב"ה **דבר אל-אֶהָרֶן אֶחִיךָ ואל-יבא בכל-עת אל-הקדש** אני שאני מזומן לכך על אחת כמה וכמה שאפרוש מאהל מועד. פירש מאהל מועד והסכימה דעתו לדעת המקום.

ספרא אח"מ פרשה א (ו) אֶחִיךָ באל יבוא, ואין משה בכל יבוא, או **אֶחִיךָ** בכל יבוא ואין הבנים בלא יבוא, אמר רבי אלעזר ודין הוא ומה אם שנצטוו לבוא נצטוו שלא לבוא, מי שלא נצטוו לבוא אינו דין שנצטוו שלא לבוא, תמימים יוכיחו שנצטוו לבוא אל אהל מועד ונצטוו לבוא שלא שתויי יין ושכר. (ז) אבל בעלי מומים שלא נצטוו לבוא לא נצטוו לבוא שלא שתויי יין (אבל) [אף] כאן המצוה נצטוו תלמוד לומר **דבר אל-אֶהָרֶן** שאין תלמוד לומר **אֶחִיךָ** ומה תלמוד **אֶחִיךָ** לרבות את הבנים.

דבר אל-אֶהָרֶן אֶחִיךָ – זרקא מונח סגול, כעין מוסיף מהענין על הענין כנדרש בתו"כ ומה תלמוד **אֶחִיךָ** לרבות את הבנים. הוספה מאהרן אחיך עליו אלו בניו ומצאנו **בנים שנקראים אחים (בראשית ויצא לאנד) ויזבח יעקב זבח בקר ויקרא לאֶחָיו לאֶכְלֵל-לָחֶם ויִאֶכְלוּ לָחֶם ויִלְוֵנוּ בְּקָר:**

הדין להלן ע"פ המפורט **בבלי מנחות כז,ב** אפשר כי **ויקרא אח"מ טז,ב: דבר אל-אֶהָרֶן אֶחִיךָ** – זרקא מונח סגול אפשר כי מרמז גם לתוספת דרכי כניסה אל קדש הקדשים לצורך כלשהו שאינו בגדר כניסה אל-פני הכפרת.

רבי יהודה אומר: כל היכל כולו ו- **מִבֵּית לַפְרֹכֶת** - בארבעים, ו- **אל-פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת** - במיתה.

ובהמשך הגמרא רבי יהודה מבחיר כי בארבעים זה באזוהרה **אל-פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת** דכתב רחמנא למה לי? ש"מ: **אל-פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת** במיתה, **מִבֵּית לַפְרֹכֶת** באזוהרה. – אתנח, מגביל אין מלקות ארבעים ללא אזוהרה אבל אין בכניסה לאזור זה מיתה

ורבנן? ה"ז דלא צריך, והאי דכתב רחמנא **אל-פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת**, למעוטי דרך משופש, כניסה באופן כללי עם הפנים למערב ולא דווקא מול הכפרת היא במיתה, אבל כניסה עם צידוד הפנים לצפון או לדרום או למזרח אינה במיתה וזה על בסיס בנין האב הוה שלמד תנא דבי ר"א בן יעקב: **אל פני הכפרת קדמה - זה בנה אב, כל מקום שנאמר פני - אינו אלא פני קדים.** מפסוק (**ויקרא אח"מ טז,ב**) **על-פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קְדָמָה** וגם שינה מלת "על" למלת "אל"

ורבי יהודה? (אבל רבי יהודה למד מ- (**ויקרא אח"מ טז,ב**) לימא קרא פני, מאי אל? ש"מ אל דוקא. כלומר דווקא כניסה עם הפנים למערב ודווקא מול פני הכפרת שעל ארון העדות למזרח היא במיתה. אבל כל כניסה אחרת לצורך אינו במיתה. ואפשר כי **אל-פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת** – קדמא אזלא מלמד על בנין אב כי אחריו **אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶן וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲנֵן** פעמיים זקן-קטן בין שני קיסרים, על דרך כניסה **כי** – יתיב, בתפקיד דווקא כך, כניסה עם הפנים מערבה מול הכפרת שעל הארון.

בנין אב זה ממלמד על הזיות דם פרה אדומה. לשיטת רבנן מתוך הבריור של מלת אל חוזרת הגמרא ל"אל" נכח פני אהל מועד בהזאת דם פרה אדומה – רבנן "אל" לא דווקא במדויק רק בכיוון כללי מערבה מול ההיכל ובכך יצא, כמו כל כניסה עם פנים מערבה במיתה, ואילו לרבי יהודה יהיה מוכרח להסביר **וְהָיָה אֶל-זֶכֶח** דווקא בהזאות מדויקות יצא, ואחרת לא יצא.

רש"י עה"ת כי בעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכַּפֹּרֶת:, כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא זהו פשוטו, נמדרשו לא יבא כי אם בעֲנֵן הקטרת ביוה"כ: **שפת"ח** ולפירושו רבותינו משמש כי דהכא בלשון אלא, כלומר "אל יבא אל הקדש אלא בעֲנֵן הקטרת ביה"כ כי עשן הקטורת דומה לעֲנֵן ולאפוקי פירושו עמוד העֲנֵן דלעיל שפירושו שהשכינה שורה בו **רמב"ן** ... וזה טעם, **כי בעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכַּפֹּרֶת:**, שלא יכנס רק בקטרת שיעלה עננו שם, כמו שאמר (**בפסוק יב**), וכסה ענן הקטרת את הכפרת:

רשב"ם כי בעֲנֵן אֲרָאָה עַל-הַכַּפֹּרֶת. לפי פשוטו שהר מתוך עמוד הענן אני נראה כל שעה על הכפרת כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים ואם יראה הכהן ימות. לפיכך כשנכנס ביום הכפורים צוהו הקב"ה להקטיר קטורת בפנים תחילת להחשיך את הבית בעֲנֵן הקטורת ואח"כ יביא דם הפר ודם השעיר:

כי בעֲנֵן - יתיב - דווקא כך, תן הקטורת על הגחלים דווקא בקדש הקדשים ואז יהיה גלוי ה' בעֲנֵן כמו בסיני (הנני בא אליך בעב הענן – זרקא סגול) ובמשכן.

ויקרא אחרי-מות טז, ח: [נתן אהרן על-שני השערים נרלות גורל אחר לה' וגורל אחר לעזאזל:

ירושלמי יומא פ"ג ה"א (כא,א) ד"ה לה' לרבות שעיר המשתלח שיהא פסול משום מחוסר זמן
קה"ע – כגון ששחט אמו היום לחולה או שאינו בן שמונת ימים דבעינן שיהיה ראוי לה'
פני משה – לה'. כתיב ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה', לרבות לשעיר המשתלח שיהא פסול משום מחוסר זמן שאע"פ
שאינו קרב לה' **מ"מ ראוי לה' בעינן**.
ואתיא כהאי אמר רבי יוחנן וכו'. דלדידיה איצטריך האי קרא לרבות לשעיר המשתלח דס"ל דאף בפה קובע וה"א דיכול לקבוע
למחוסר זמן שיהא לשעיר המשתלח קמ"ל (טט) – בא להשמיענו שכשם שאינו ראוי לה' כך אינו ראוי להיות שעיר המשתלח
לה' – זקף-קטן – בתפקיד של שתיים, מרבה מכאן לשעיר המשתלח שיהא כמו קרבן הראוי לה'

ויקרא אח"מ טז, כט [כט] והיתה לכם לחקת עולם בתרש השביעי בעשור לה' תענו את-נפשתיכם וכל-מלאכה לא תעשו והג' הג' בתוככם:

ע"פ ירושלמי יומא פ"ח, ה"א
אופן הסבר א מ- וכל-מלאכה לא תעשו
מה מלאכה שאסרתי לך במקום אחר מלאכה שחייבים עליה כרת (טט כגון שבת) אף עינוי שאסרתי לך במקום אחר ענוי
שחייבים עליו כרת:
א' הפיגולין והנותרים (טט הנותרים שכבר נותרו, ולא רק אכילה שיש בה כרת בלבד תפרוש ממנה ביוה"כ אלא אף יז)
ב' לרבות את הטבלין, ת"ל תענו את-נפשתיכם (שיש בה מיתה בידי שמים ואף יז)
ג' מרבה את הנבלה, ת"ל תענו את-נפשתיכם (עונש מלקות ואף יז)
ד' מרבה את החולין (המותרת תמיד ואף יז)
ה' מרבה את התרומה ומעשר שני שאינן בבל תותיר (אכילת מצוה, אז ודאי שאסור לאכול)
ו' מרבה את הקדשים שהן בבל תותיר (טט - קודם שהותיר, אכילת מצוה שמונעת נותר, גם אסורה ביוה"כ)

תענו את-נפשתיכם וכל-מלאכה לא תעשו – תבנית רביע ... זקף-קטן, שע"פ מסקנה מהמהרז"ו זאת כעין אם כל המידות שתום שלא
בא לסתום אלא לפרש רבוי אסור אכילה של כל המאכלים גם אלו שמוותרים בנוסף לאסורים תמיד או חלקית שגם נענשים עליהם מעל
שיעור מסוים.

אופן הסבר ב'

דבר אחר תענו את-נפשתיכם דבר שהוא ענוי אב(ידת) בית נפש

- **קה"ע** והכי פירושו ענוי שהיא בתוך חלל הגוף איירי.
ואי זו זו, זו אכילה ושתייה, משום ר' ישמעאל אמרו נאמר כאן **תענו את-נפשתיכם** ונאמר להלן ויענך וירעיבך, מה ענוי שנא' להלן
ענוי רעבון אף ענוי שנאמר כאן ענוי רעבון ולמה **ששה דברים** כנגד ששה עינויין האמורים בפרשה והא ליתנון אלא **חמישה**
אכילה, שתיה, סיכה, נעילת הסנדל, תשמיש) א"ר תנחומא ואחד מוסף ברחיצה.
- **קה"ע** רחיצה לא קחשיב בענויים דהא מרחיץ ידי, עכ"פ לא אמר הכי פריך והא אינן אלא חמישה עינויין בתורה רתי
באחרי מות ושלשה באמור אל הכהנים ומשני ר' תנחומא דעוד אחד במוסף דהיינו בפרשת פנחס שהוא ובעשור וכו' ופי'
זה נראה עיקר וכו"מ בתענית.

ב-בבלי יומא עד,ב מוסיף לכל מאכל קרא, הקרא תענו את-נפשתיכם ועוד חמישה פסוקים, סה"כ ששה פסוקים.
הקרא תענו את-נפשתיכם - מונח רביע מרמז על לפחות ארבעה ענינים, הגמרא מבררת ששה מקורות אכילה. תבנית הטעמים כאן מתואמת
עם העובדה או מרמזת שיש חמישה מקראות שאמורים להודיע ענוי לכל סוג מאכל.
יתכן שהקרא כאן הוא אזהרת עונש בכרת? והאחרים הם התראות על כל סוג מאכל.

לאופן הסבר ב'

בבלי יומא עו,ב מונה חמישה פסוקים לחמישה עינויים. תבנית הטעמים **תענו את-נפשתיכם** - מונח רביע מתואמת עם כך ומרמזת לכך.

ויקרא אח"מ טז, לא: שבת שבתון היא לכם ועניתם את-נפשתיכם חקת עולם:

ויקרא אמר כג,לב:

שבת שבתון היא לכם ועניתם את-נפשתיכם בתשעה לה' פערב מערב עד-ערב תשבתו שבתכם: פ משך חכמה ויקרא פרק טז

(לא) (א"ל,טו) שבת שבתון היא לכם. בכל מקום אצל יום הכיפורים כתוב לשון זכר (ויקרא כג, כח) "היום הזה", "שבת
שבתון הוא" (שם פסוק לב), וכן בכל מקום, לבד כאן שכתוב בלשון נקיבה. ומה יאות הדבר לפי מה דדרשו ריש פרק יום
הכיפורים (עד, א): מנין ליום הכיפורים שאסור ברחיצה וסיכה ותשמיש המטה ונעילת הסנדל? תלמוד לומר "שבתון" -
שבות. ועיין רבינו נסים שפירש בשם הרמב"ם דהוי דבר תורה, רק שמסר זה הכתוב לחכמים כפי מה שיראו גם כן להוסיף
מה שהוא ענוי, יעויין שם. ולכן אמר "שבתון היא לכם", פירוש, השביתות בפרט לפרשן תלוי בכך ומסור לכם כפי מה
שתראה לכם על פי דרכי התורה ושקול דעת הישר. ולשון "היא" קאי על השביתה בעצמה, שהיא מסורה לכם, ולא מדבר
על היום, שלהלן מדבר על היום ואמר "שבתון הוא לכם" - היינו היום. ודו"ק.
היא – בלשון נקיבה ללמד כי השבת שבתון הוא לא על היום אלא על העינויים שכלולים בשביתה.
שבת שבתון היא לכם - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל, לכתחילה התורה לא פירשה מהם ענוי נפש, ורמזה
שהחכמים יקבעו בפועל מהם העינויים.
ראה דיון בסוגיה ב-**ויקרא אח"מ טז, כט** שמרמז בו חמישה עינויים **תענו את-נפשתיכם** – מונח רביע, והנדרשים מחמישה מקראות.